

Koska bat gehiago estutzeroa aurtuko balira, kritikariek ez liokete deituko 1990ekoari «eleberraren hamarkada», «eleberritzarrarena» baizik; «nobeloiarena», nahiago baduzue. Nobelaren krisiaz gero eta gehiago hitz egiten den garai batean (baina, noiz ez da krisian egon nobela?), generoren aldarrikapen moduko bat nagusitzen da euskararen alorrean, baina ez edozein nobela motarena, baizik eta —kritikari gehienek ustez— bere eredu klasikoarena, ia dezimononikoarena: lineala, errealista, eta kontatzeko, narratzeko gozamen soila berreskuratu nahiko lukeena, esperimentalismoak alde batera utzita.

Are gehiago, joera hori muturreraino eramane dela esan genezake, nolabait: azkeneko hamarkadan zerbaitek hazkunde nabarmena izan badu, lauhun orrialde-tatik gorako eleberririk dira. Hor daude, horren erakusgarri gisa Anjel Lertxundiren *Otto Pette*, Ramon Saizarbitoriaren *Hamaika pauso*, Joseba Sarrionandiaren *Lagun izoztua*, Joxemari Iturrualderen *Kil-kirra eta roulotta*, Joan Mari Irigoienek *Lur bat haratago*, Aingeru Epaltzaren *Rock'n'roll*, Txillardegiren *Putzu*, etab. (lehenago ere baziren halakoak, gutxiago baina: gogoratu, besterik ez bada, Joxe Austin Arrietaren *Manu militar*, 1987koa; irudipena daukat, edonola ere, luzera horretako nobela esperimental bat —aipaturikoaren antzera alegia— bixtia edo are anakronikoa gertatuko litzatekeela egun).

Ematen du, euskal literatura ingurukoekin homologatzeko egiten ari den ahal-egin eskergan, tamainak baduela garrantzia: zenbat eta handiago, hobe; norbait gutxiagotasun-komplexuaz entzun diot hitz egiten joera hau azaltzeko (bide batez: bulkada hau gizonezko eleberrigileengan aurkitzen dugu soilik: 90eko hamarkadako emakume idazleen lanei erreparatu, ez dugu tamainarekiko grina hori topatzen...). Ez naiz hasiko ahal-egin horien emaitzak banan-bana aztertzen: kasu batzuetan lan onak eman dituzte, eta beste batzuetan inbertitutako esfortzuak huts egin du. Halere, badago, batzuetan, ezkorra izateko motiborik: *Rock'n'roll* bikainak izan duen harrera epelak —bai kritikaren aldetik, bai irakurleen aldetik— ez du ezer onik adierazten luzera horretako liburuen harre-

LEIHATILA

Iban Zaldúa ■ Idazlea

Eleberritzarrak eta hibridoak

JOXE LACALLE

Jon Alonso, *Camembert helburu* eta *Euskal karma* liburuen egilea.

raz; Pako Aristik berak argi dauka bere *Urregilearen orduak* lodia buruz hitz egitean: «Halako totxoak hamar urtez behin-edo saltzen dituk ondo. (...) Salmentetan arrakasta edukitzeko 200 orritik beherakoa behar dik liburua».

Hala eta guztiz ere, uste dut «nobeloi-rako» joera horrek 1990eko hamarkadan narratibaren mugetan gauzatu den beste fenomeno esanguratsu bat «estali» duela: narratibaren inguruko produktu hibrido ugaltzeaz ari naiz. Kategoria moduko horren ikur gisa aipatuko nuke Bernardo Atxagaren *Groenlandiako lezioa* «alfabeto-liburua» (1998), hitzaldi, ipuin, saiakera eta poesia nahasketa kitzikagarri bat; garrantzia gutxi eman ohi zaio lan honi —klasifikatzeko zaila delako, akaso—, baina niretzat pasa den hamarkadako lanik ederrenetakoa da.

Jon Alonsoren lanak izango lirateke hibridaziorako joera honen adibide argiak, baita ere: *Camembert helburu* (1998) eta *Euskal karma* (2001) saiakeraren eta eleberraren arteko ezkontzaren eredu dira. Joera hau ez da berria literaturan,

eta burura datozkit, esaterako, Claudio Magrisen *Danubioa* edo Milan Kunderaren zenbait lan (*Hilezkortasuna* kasu). Alonsok berak bota duen bezala: «hil dezagun nobela; azter dezagun nazioarteko mundu literarioaren kezken nolakoa»; bere praktikak bete-betean egiten du bat, behintzat, aldarrikapenarekin.

Antzeko kasu bat izango litzateke Pedro Alberdiren *Satorrak baino lurperago* (2000). 60 eta 70eko hamarkadetako euskal kulturaren gorabeheren gaineko liburu gogoangarria da, bai, baina ez da saiakera hutsa: fikziozko elementuak nahasten ditu gaia garatzeko orduan, Saizarbitoriaren *Hamaika pauso* nobelatik berreskuraturako bi pertsonaia nagusien partehartzearen bidez hain zuzen ere.

Hibrido hauen artean koka ditzakegu, baita ere, klasifikatzeko zailagoak diren lan batzuk, guztiz gomendagarriak hauek ere: aforismoaren, poesiaren eta ipuin hiperlaburraren artean mugitzen diren Joserra Garziaren *Egonean doazen geziak* (2000) eta Juan Kruz Igerabideren *Herrenaren arrastoan* (1998). Edota izu-

garritzko poutpourri literarioak eskaintzen dizkiguten hiztegi faltsu horiek: Anjel Lertxundiren *Letrak kalekantoitik* (atsotitz eta kontu herrikoien bilduma baino askoz gehiago dena, 1996), eta Joseba Sarrionandiaren *Hitzen ondoeza* (1997).

Hibridazio eta nahasketa hauen adibide gehiago aurki daitezke azken bolada honetako ekoizpenean, baina aipatutakoak dira, nire uste apalean, emaitzarik behinenak.

Beste kontu bat litzateke joera honen indartzearen zergatietan sakontzea. Alde batetik, egia da sumatzen dela saiakera generoren pixkanakako indartze prozesu bat, Jon Kortazarrek duela gutxi aipatu duen bezala. Anjel Lertxundiren *Mentura dugun artean* adibide bikaina da, baina baita Kepa Altonagaren *Folin marka* edo Aita David, *pandaren aita* ere, zientzia-saiakeratik haratago doazen bi liburu handi.

Bestetik, benetakotasuna bilatzeko modu bat litzateke, testuak errealitateaz bustitzeko, «egiaren» gose den irakurle batengana heltzeko helburuarekin. Hau ez da soilik literaturan gertatzen: mugimendu orokorragoa da, beste diziplina eta medio batzuetan ere eragina izan duena; gogoan hartu, besteak beste, telebistaren munduan azken urte hauetan gertatutako aldaketak (*reality show* direlakoan hazkundeak), edo zineman gauzurikoak (*Dogma* mugimendua, esaterako). Literatura arloan, gugandik hurbil, hortxe dugu Javier Cercasen *Soldados de Salamina* nobelaren arrakastaren kasua. Eta gure literatura mundura itzuliz: zeintzuk dira Alberdania argitaletxearen Zerberri mugako sailean arrakasta gehien izandako liburuak? Testimoniozkoak, ez bairik gabe: Iñigo Lamarkaren *Gay nauzu* eta Arantxa Iturberen *Ai, ama!*, adibidez.

Azkenik. Aitu gehienek ustez, 1990eko hamarkadan euskal literaturak alde batera utzi du 70ekoan eta 80koaren hasieran ohikoagoa zen abangoardismoa. Nik, ordea, esperimentalismoaren zantzu argiak ikusten ditut 90eko hamarkadako euskal narratibaren mugetan dauden lan horietan: gaur eguneko abangoardismoaren eta ausardia literarioaren babesleku bilakatu direla esango nuke; gaur eguneko baldintzetara (postmodernitate, esango luke inork) egokitutako esperimentalismoarena alegia.

Bihar

UNI

Egunkaria

Unibertsitarioak oporretan
Ivan Otegi ikasle eta asmatzaileari elkarrizketa
Informatika: Mozilla berria aztergai
Internet: transgenikoak sarean

...zure independentzia

